

4. Загальний катехитичний довідник. – Львів: Свічадо, 1999. – 300 с.
5. Інформаційний звіт Державного Комітету Релігії України "Про стан і тенденції розвитку релігійної ситуації та державних церковних відносин в Україні у 2003 р." // Людина і світ. – 2004. – № 3. – С. 39-43.
6. Конституція Згромадження Сестер Пресвятої Родини. – Львів, 1994. – 104 с.
7. Конституція і директиви Згромадження Сестер Службниць Непорочної Діви Марії. – Рим-Торонто, 1982. – 120 с.
8. Державна доповідь про становище дітей в Україні (надана Міністерством України у справах сім'ї, дітей та молоді). – К., 2005. – 240 с.
9. Процак П. Діяльність Згромадження сестер Милосердя Святого Вікентія – складова частина соціальної акції УГКЦ // Церква і соціальна проблема: Матеріали міжнародної наукової конференції. – Львів, 1993. – С. 332-336.
10. Сестри-місіонерки любові // Мета. – 1996. – Ч. 1-2 (80-81). – 10 січня. – С. 7.

УДК 372.8:811

СПЕЦИФІКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Король С.В., викладач

Хмельницький національний університет

У статті автор досліджує проблему навчання іноземній мові студентів технічних університетів і визначає особливості цього навчання. Актуальність піднятої проблеми полягає у тому, що сьогодні існує суперечність між соціальним замовленням на висококваліфікованого фахівця, який добре володіє іноземною мовою і може використовувати її у своїй професійній діяльності та невисоким рівнем підготовки випускників технічних спеціальностей з іноземної мови.

Ключові слова: спрямованість навчання, іноземні компетенції, професійне спілкування.

Король С.В. СПЕЦИФИКА ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ УНИВЕРСИТЕТОВ / Хмельницкий национальный университет, Украина.

В своей статье автор исследует проблему обучения иностранному языку студентов технических университетов и определяет особенности данного обучения. Актуальность затронутой проблемы заключается в том, что сегодня существует противоречие между социальным заказом на высококвалифицированного специалиста, который хорошо владеет иностранным языком и может использовать его в своей профессиональной деятельности и невысоким уровнем подготовки выпускников технических специальностей по иностранному языку.

Ключевые слова: направленность обучения, иноязычные компетенции, профессиональное общение.

Korol S.V. PECULIARITIES OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES BY THE STUDENTS OF TECHNICAL PROFESSIONS / Khmelnytskyi Nationality University, Ukraine.

This article deals with the problem of learning foreign languages by the students of technical professions and defines peculiarities of this learning. The urgency of the mentioned problem consist that today there is a contradiction between the social order for the highly skilled expert who well knows foreign language and can use it in the professional work and a low preparation level of graduates of technical specialties on foreign language.

Key words: orientation of learning, another language competence, professional dialogue.

Глобалізація світової економіки, розширення міжнародних зв'язків обумовлюють підвищення ролі іноземних мов у сучасному світі. Протягом останнього десятиріччя в нашій країні значно виріс інтерес до вивчення іноземних мов і підтвердженням цьому є відкриття в багатьох вищих навчальних закладах факультетів, на яких іноземна мова вивчається як спеціальність, та тривалий попит, яким користуються ці фахівці. Випускники мовних вузів знаходять своє місце у професійному світі як учителі, викладачі, перекладачі тощо.

Однак сьогодні все частіше в оголошеннях про прийом на роботу спостерігається тенденція, коли запрошуються менеджери, економісти, інженери зі знанням однієї або двох іноземних мов. Це є свідченням того, що з'являється попит на фахівців економічних та технічних спеціальностей з належним

рівнем знань іноземної мови. У Європі, згідно з інформацією німецького Інституту економічних досліджень, кожний п'ятий працівник використовує знання іноземної мови в професійній діяльності.

За словами організатора міжнародної конференції з іноземних мов і ділового спілкування у міжнародній економіці, Workshops and Exhibitions (ICWE), яка проходила під гаслом "Мови та професія", "міжкультурні знання в економіці вже давно не є конкурентною перевагою, а перетворились на соціальну необхідність" [1].

Вищезазначене свідчить про те, що знання іноземної мови стають невід'ємною складовою професійної компетентності фахівців з вищою освітою різного напрямку підготовки і роблять їх конкурентноспроможними на міжнародному ринку праці. Усе це обумовлює необхідність якісних змін у навчанні іноземним мовам студентів немовних спеціальностей, з метою покращення рівня їхніх знань іноземної мови і можливості її практичного використання в майбутній професійній діяльності.

Існуюча суперечність між зростаючими вимогами до рівня знань іноземної мови фахівцями технічних спеціальностей та їхнім реальним невисоким рівнем знань, невмінням практично користуватись іноземною мовою в професійній сфері доводить необхідність вирішення проблемних питань у навчанні іноземній мові студентів технічних спеціальностей і пояснює актуальність цієї проблеми.

Мета статті – виявити особливості навчання іноземній мові студентів технічних університетів.

Завдання – проаналізувати дослідження інших науковців, які займались проблемою навчання іноземній мові студентів немовних спеціальностей, розкрити суть специфіки цього навчання.

Проблемі навчання іноземній мові студентів та учнів присвячено багато робіт різних науковців: Й.Берман, І.Бим, І.Зимньої, Г.Китайгородської, О.Леонтєва, М.Ляховицького, Є.Пасова, Е.Шубіна та ін. Подальше дослідження цієї проблеми сучасними мовознавцями, методистами пояснюється зростаючою роллю іноземної мови в професійній діяльності фахівців.

За словами Ф.Рожкової, яка займалась проблемою навчання іноземним мовам у середніх професійно-технічних училищах, в епоху науково-технічної революції володіння іноземною мовою для кваліфікованих кадрів робітників є невід'ємним компонентом їх діяльності. Науково-технічний прогрес вимагає самостійного поповнення знань, їх оновлення, ознайомлення із закордонним досвідом, досягненнями світової науки та техніки, відбору наукової, технічної та іншої інформації [2, 9]. Поділяючи думку цієї дослідниці, ми додамо, що ще більшою мірою це стосується висококваліфікованих фахівців вищих навчальних закладів, підготовка яких є на щабель вищою за середні професійно-технічні училища.

Зрозуміло, що навчання іноземним мовам у технічному вищому навчальному закладі суттєво відрізняється від навчання у мовному ВНЗ. Порівнюючи навчання у мовному і немовному вузах, засновник напрямку методики навчання іноземних мов у немовних ВНЗ, Й.Берман, вважає, що у першому випадку мову опановують як засіб спілкування і вивчають її як систему засобів вираження. У другому випадку мові навчають тільки як засобу спілкування, що реалізується в мовленні. Теоретичні відомості використовуються тільки тією мірою, в якій вони можуть допомогти опануванню мовою [3, 54].

Аналізуючи його дослідження, звернемо увагу на виділені ним такі особливості навчання іноземним мовам у технічних ВНЗ:

- практична спрямованість навчання;

навчання у технічному вузі відрізняється чіткою практичною спрямованістю та предметністю. Студенти опановують іноземну мову як засіб для отримання додаткової інформації зі свого фаху. Вони навчаються не тільки іноземній мові як такій, але й прийомам роботи з іноземною спеціальною літературою, спеціальною лексикою, системою позначень та специфічними для закордонного досвіду поняттями. Це стає можливим тільки завдяки тісному зв'язку навчання іноземній мові з навчанням профільним предметам. У процесі навчання студент не тільки опановує мову і лексику як її складову, але й учиться використовувати її в якості дійового засобу отримання необхідної інформації з спеціальності.

- послідовний характер навчання у технічному вузі;

будучи продовженням шкільного навчання, цей курс спирається на знання, уміння й навички, отримані студентом у школі.

- високий рівень узагальненості;

якісна особливість навчання в технічному ВНЗ полягає у тому, що отримані знання з мови на основі узагальнень формуються у спрямовану функціональну систему. Психологічні особливості студентів дозволяють зробити це з більшим рівнем узагальненості, ніж це має місце у школі. Навчання мові у технічному ВНЗ повинно бути представленим не як проста серія занять, а як серйозний курс навчання,

що визначається не тільки своїми чіткими цілями і завданнями, але й характерними для вищої школи прийомами опанування матеріалу.

- підвищення значення самостійної роботи;

потрібно пояснити студенту, що "навчити" мові не можна. Мові можна тільки навчитись. Опанувати мову – це означає навчитись автоматично використовувати мовні засоби в мовленні, а навички можуть бути сформовані тільки за умови активної навчальної діяльності самого студента. Роль викладача полягає в тому, щоб зробити навчальну роботу студентів цілеспрямованою, полегшити йому шлях засвоєння матеріалу. Обов'язковою є вольова, зосереджена, наполеглива праця студента, без якої опанувати мову неможливо. Зважаючи на жорстку обмеженість у навчальному часі, серйозність цілей навчання, а також враховуючи психологічні особливості студента та обов'язкову умову інтенсивності вправ для опанування мовою, основну кількість тренувальних вправ потрібно перенести на самостійну роботу. Основні зусилля викладача повинні бути зосередженими на прийомах раціонального пояснення, на контролі виконання завдань, на коректуванні результатів роботи.

- особливості співвідношення видів мовленнєвої діяльності;

цілі і завдання навчання в технічному ВНЗ та специфіка опанування мовленнєвими навичками визначають особливості співвідношення формуючих навичок та умінь усного мовлення та читання. Оволодіння навичками усного мовлення, зокрема навичками говоріння, вимагає великих затрат часу на виконання тренувальних вправ. За певний час навчання студент може оволодіти відносно невеликим обсягом лексики та граматичного матеріалу в усному мовленні, проте обсяг пасивного словникового запасу та пасивного граматичного матеріалу в плані читання буде значно більшим. Враховуючи взаємно позитивний вплив розвитку навичок усного мовлення та читання, характер цілей навчання та особливості побудови навчального процесу вказують на доречність для курсу навчання іноземній мові в технічному вузі несумісного паралельного розвитку навичок та умінь усного мовлення та читання [3, 52-53].

Погоджуючись із думкою Й.Бермана, ми хотіли б виділити ще деякі характерні особливості навчання іноземній мові у технічних вузах.

Однією з них є короткий термін курсу вивчення іноземної мови для студентів технічних спеціальностей, що на жаль не дає можливості повною мірою охопити весь спектр професійно спрямованого та базового навчального матеріалу. Оскільки навчання іноземній мові, згідно з навчальним планом, відбувається на двох перших курсах, то відсутність предмета іноземної мови на наступних курсах аж ніяк не сприяє подальшому розвитку іншомовної комунікативної компетенції. Загальновідомий факт, що набуті знання, вміння й навички з іноземної мови, які тривалий час (у цьому випадку – три роки: 3, 4, 5 курс) не використовуються на практиці, швидко забуваються

Другою особливістю ми вважаємо доступність навчального матеріалу, який має бути зрозумілий студентам. Тут важливо пам'ятати, що студенти технічного напряму навчання можуть і не мати здібностей до вивчення іноземної мови або мати не достатньо розвинені здібності, оскільки їх першим захопленням були і є технічні науки, що і пояснює їх вступ до технічного закладу. Це зобов'язує викладача дотримуватись послідовності навчання іноземній мові, починаючи з базових загальних знань з іноземної мови і поступово переходячи до спеціалізованого матеріалу, який є вже відомим студентам з фахових дисциплін, правильно підбирати певні методи і прийоми здійснення процесу навчання, розвивати здібності до вивчення іноземної мови, підвищувати мотивацію навчання.

Ще однією особливістю є інтеграція філологічних та технічних знань, останні надають іноземній мові предметності, професійної спрямованості. Так, із закінченням базового навчання іноземній мові розпочинається новий етап навчання – введення у сферу іншомовного спілкування зі спеціальності, що передбачає опанування професійно-спрямованого граматичного і лексичного матеріалу, під час якого фахові знання знаходять своє відображення в іноземній мові.

Щодо самостійної роботи ми хотіли б відмітити, що хоча важливість самостійної роботи передбачається навчальними програмами, на жаль, не завжди спостерігається свідоме ставлення студентів до її виконання. Значним недоліком у цьому плані є також недостатність навчальних спеціалізованих підручників, за якими можна здійснювати самоконтроль.

Ф.Рожкова також вказує на те, що іноземна мова, яка належить до загальноосвітніх предметів, відрізняється від інших дисциплін цілим рядом особливостей. Під час навчання іноземній мові студенти повинні оволодіти не тільки певною сумою знань з галузі фонетики, лексики та граматики, але також навичками й вміннями в усному мовленні, читанні та письмі, без яких неможливе використання іноземної мови як засобу спілкування. Оволодіння навичками і вміннями в умовах відсутності мовного оточення значно ускладнюється [2, 6].

Говорячи про знання, вміння й навички з іноземної мови, якими потрібно оволодіти за період навчання у технічному університеті, хотілось би чіткіше визначити рівень розвитку іншомовної комунікативної компетенції як кінцевого результату навчання мови для фахівця технічного профілю вищого навчального

закладу. Загальноприйнято виділяти три рівні: мінімальний, середній, максимальний. На думку О.Тарнопольського, завдання досягнення максимального рівня розвитку комунікативної компетенції може ставитись тільки у мовному вузі. Навіть середній рівень повинен виступати як мета навчання на різноманітних факультативних курсах, які йдуть за основним курсом і призначені для поглибленої підготовки. Отже, метою основного курсу навчання іноземної мови в технічному ВНЗ може бути тільки досягнення мінімального рівня розвитку іншомовної комунікативної компетенції [4, 12].

З одного боку, ми погоджуємось із цією думкою, оскільки за відведений термін навчання (в середньому 2 роки по 2 години на тиждень) та недостатній рівень шкільної підготовки з іноземної мови реально досягти тільки мінімального рівня розвитку комунікативної іншомовної компетенції, з іншого боку обмеженість цим рівнем суперечить сучасному соціальному замовленню. Якщо звернутись до загальноєвропейських стандартів володіння іноземною мовою, то ми дізнаємось, що мінімальний рівень (А 2) передбачає:

- Здатність розуміти речення і часто вживані вислови, пов'язані з безпосередньо знайомими сферами (напр., інформація про особу і сім'ю, покупки, робота, близьке оточення).
- Вміння порозумітись у простих, рутинних ситуаціях, де йдеться про простий і прямий обмін інформацією про відомі речі.
- Вміння простими засобами описати власне походження, освіти, безпосереднє оточення і речі безпосередньої необхідності.
- Середній рівень (В 2) за загальноєвропейським стандартам володіння іноземною мовою передбачає:
- Здатність розуміти основний зміст складних текстів до конкретних та абстрактних тем; розуміння фахових дискусій у власній галузі.
- Вміння порозумітись настільки спонтанно і вільно, щоб вести спонтанну розмову з носіями мови без великих зусиль з обох боків.
- Уміння чітко й деталізовано висловлюватися до широкого спектру тем, висловлювати думку до актуальних питань, обґрунтувати недоліки й переваги різних можливостей.

Отже, з вищенаведеної інформації стає очевидним, що набуття мінімального рівня володіння іноземною мовою за загальноєвропейськими стандартами не відповідає меті навчання іноземній мові в технічному університеті, оскільки вона передбачає вивчення мови не тільки на побутовому, культурологічному, а й професійному рівні, формування комунікативних навичок у сферах професійного та ситуативного спілкування в усній та письмовій формах. Досягнення середнього рівня, який включає професійну спрямованість іноземної мови, є до сьогодні неможливим через недостатній, а також різний рівень знань з іноземної мови випускників шкіл та нетривалий термін навчального курсу іноземної мови в університеті. Ця суперечність ще раз доводить актуальність піднятої проблеми – навчання іноземній мові студентів технічних університетів, і вимагає пошуку нових підходів щодо її вирішення, якщо ми хочемо рівнятись на європейські освітні стандарти і випускати висококваліфікованих фахівців з гарними знаннями іноземної мови.

І.Нещадим вбачає специфіку навчання іноземній мові студентів технічного ВНЗ у такому:

- у зв'язку з сучасними тенденціями перетворення іноземної мови у технічному ВНЗ у невід'ємний та найважливіший компонент професійної підготовки майбутніх фахівців;
- як основні цілі іншомовної підготовки, як правило, висуваються опанування студентами загальної і спеціальної лексики, формування навичок роботи з іноземною спеціальною літературою, розвиток навичок читання та усного мовлення іноземною мовою;
- навчання в технічному ВНЗ відрізняється чіткою практичною спрямованістю та предметністю, а також взаємозв'язком з майбутньою інженерною спеціальністю;
- як навчальна дисципліна іноземна мова є безпредметною, оскільки є засобом формування, формою здійснення та вираження думки про об'єктивну дійсність, чії властивості й закономірності є предметом інших дисциплін;
- основним засобом організації комунікативно-пізнавальної діяльності студентів, формою навчання і його метою є спілкування;
- з позиції ефективності засвоєння навичок мовлення та читання іноземною мовою необхідна постійна інтенсивна робота студентів, що в умовах жорстких обмежень аудиторного навчального процесу в часі вимагає ефективної організації самостійної роботи студентів;
- послідовний характер навчання в технічному ВНЗ: будучи продовженням шкільної освіти, даний курс спирається на знання, вміння і навички, набуті студентом у школі, що стає причиною початковою різномірною підготовленістю студентів, відносно невисокої підготовки більшості студентів на початковому етапі;

- неформованість професійної спрямованості студентів першого курсу призводить або до зовнішньої мотивації навчання іноземної мови (вимоги програми, престиж), або пов'язану з дозвіллям, культурним та розумовим розвитком;
- невираженість професійних інтересів студентів технічних спеціальностей до опанування іноземною мовою, не розуміння її ролі у професійному становленні [5, 14-15].

І.Нещадим досить чітко і повно визначила особливості навчання іноземній мові студентів технічних ВНЗ, врахувавши всі сторони цієї проблеми. Більш загально до цього питання підійшла І.Леушина, яка називає такі особливості навчання іноземної мови студентів технічних факультетів:

- відносно невисокий рівень підготовки студентів технічних факультетів, на початковому етапі;
- жорсткі обмеження навчального процесу в часі;
- малочисельність груп, яка не дозволяє судити про ефективність тієї чи іншої методики навчання за висновками проміжного контролю через низьку статистичну значимість результатів [6].

Отже, підсумовуючи вищесказане та враховуючи власні спостереження, можемо відмітити, що до специфіки навчання іноземній мові студентів технічних ВНЗ належить:

- професійна спрямованість курсу іноземної мови у відповідності до обраного студентами фаху, а саме визначення тематики усного, писемного мовлення та читання в суворій відповідності до фаху;
- обмежений термін навчання іноземній мові;
- тривала перерва між закінченням курсу іноземної мови і можливим практичним застосуванням знань з іноземної мови під час професійної діяльності;
- різний рівень знань іноземної мови на початковому етапі, незважаючи на те, що шкільні програми передбачають однаковий підхід щодо вивчення іноземної мови, але через різні причини рівень володіння іноземною мовою, як правило, відрізняється;
- досягнення мінімального рівня розвитку іншомовної комунікативної компетенції як кінцевого результату навчання мови;
- відповідний вибір методів, прийомів та форм роботи на занятті з іноземної мови, які враховують рівень попередньої підготовки студентів та професійну спрямованість курсу іноземної мови;
- міжпредметні зв'язки пояснюються тим, що зміст навчання іноземній мові обов'язково повинен бути пов'язаним зі змістом професійної підготовки студентів технічних спеціальностей. Іноземна мова інтегрується з іншими предметами професійної підготовки, загальнопрофесійними та спеціальними циклами;
- важливість самостійної роботи посилюється невеликою кількістю аудиторних занять та необхідністю щоденної роботи над мовою задля вироблення відповідних навичок й умінь з іноземної мови;
- невисокий рівень мотивації навчання іноземній мові на початковому етапі, що пояснюється захопленням учнів технічними науками і відсутністю інтересу або здібностей до іноземної філології;
- можливість використання рефлексивних процесів розумової діяльності, яка проявляється у використанні навичок і умінь, набутих на фахових предметах, під час опанування іноземною мовою.

Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що в результаті проведеного дослідження нами визначені особливості навчання іноземній мові студентів технічних спеціальностей. Ці знання дають нам можливість виявити проблемні питання в навчанні іноземній студентів технічних спеціальностей і знайти шляхи їх вирішення. Саме це є завданням нашого подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. http://www.ruv.de/de/r_v_ratgeber/ausbildung_berufseinstieg/karrieretipps/6_fremdsprachen.jsp
2. Рожкова Ф.М. Вопросы обучения иностранным языкам в средних профессионально-технических училищах: Методическое пособие. – М.: Высшая школа, 1984, – 184 с.
3. Берман И.М. Методика обучения английскому языку в неязыковых вузах. – М.: Высшая школа, 1970. – 230 с.
4. Тарнопольський О.Б. Методика навчання англійської мови на II курсі технічного вузу: Посібник. – К.: Вища школа, 1993. – 167 с.
5. Нещадим И.О. Иноязычная подготовка как средство формирования профессиональной компетентности студентов технического вуза: Автореф. дис. к. пед. н. – Ставрополь, 2006. – 23 с.

6. Леушина И.В. Совершенствование иноязычной подготовки будущих специалистов технического профиля в условиях многоуровневой системы высшего профессионального образования. Автореф. дис. к. пед. н. – Нижний Новгород, 2003. – 24 с.

УДК 316.356.2

НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Королюк Н.П., аспірант

Волинський державний університет

У статті розглянуто основні форми соціальної роботи з жінками, які стали жертвами насильства.

Ключові слова: соціальна робота, насильство, надання допомоги, сім'я, інформування, метод первинного інтерв'ю.

Королюк Н.П. НАСИЛИЕ В СЕМЬЕ КАК СОЦИАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА И ПУТИ ЕЕ РЕШЕНИЯ / Волинский государственный университет, Украина.

В статье рассмотрены основные формы социальной работы с женщинами, которые стали жертвами насилия.

Ключевые слова: социальная работа, насилие, оказание помощи, семья, информирование, метод первичного интервью.

Koroliuk N.P. THE VIOLENCE IN A FAMILY AS THE SOCIAL PROBLEM AND THE WAU OF ITS SOLVING / Volynsk State University, Ukraine.

The main forms of social work by women, who became the sacrifices of a violence in the families, are described in this article.

Key words: the social work, a violence, to give help, family, furnish information, the initial interview.

Соціальний розвиток у ХХІ ст. супроводжується в більшості країн світу нагромадженням гострих проблем життєдіяльності людей і пошуками шляхів і можливостей їх розв'язання. Спроби реформувати українське суспільство, що в цей історичний період здійснюються непослідовно, спричиняють не виправдано різкий злам соціальних відносин.

Це призводить до ускладнення умов людського буття в усіх сферах суспільства, загострення проблем існування та гідного самоутвердження особистості. Сьогодні в Україні ми спостерігаємо вельми неприємні тенденції. Це зменшення чисельності населення, збільшення кількості розлучень, а отже і проблемних сімей, сиріт, відбувається старіння населення, зuboжіння, а тому поширюється жебрацтво, через неякісне медичне обслуговування зростає кількість неповноцінних дітей, інвалідів, широко розповсюджені захворювання на венеричні хвороби, у тому числі на СНІД, що, зазвичай, трапляється під час суспільних негараздів, зростає захворюваність на наркоманію і токсикоманію, зростає злочинність. За таких умов потрібно як теоретично, концептуально осмислити нові суспільні реалії, так і ініціювати технологічні, методичні розробки для адекватної соціальної політики.

Ефективним механізмом реалізації соціальної політики зарекомендувала себе соціальна робота. Цей прийнятий в усьому світі вислів виражає гуманне ставлення однієї людини до іншої. Наприкінці ХІХ ст. так почали називати професію, що своїм головним змістом має полегшення невадлого пристосування індивіда (соціальної групи) до суспільства [1].

Соціальна робота виникла ще в біблійні часи як благодійність, релігійний обов'язок віруючого, як система гуманітарних послуг нужденним. Однак лише в минулому столітті ця робота визнана у всьому світі як професія, що потребує спеціальної підготовки. Соціальна робота відрізняється від благочинності, меценатства та подібних видів діяльності своєю орієнтацією не лише на допомогу людині в розв'язанні повсякденних проблем, але й на навчання її, при необхідності, подолати труднощі, розвиток у неї уміння і навичок самоорганізації.

Світовий досвід засвідчує ефективність цієї допомоги, яка надається не розрізненими одинаками, а могутніми професійними об'єднаннями різних типів, що підтримуються державою і громадськістю. На Заході поступово формувалася думка про те, що допомога людям, які вибилися з життєвої колії або через об'єктивні причини не можуть увійти в неї (інваліди, престарілі, одинокі, безробітні, бідні та інші соціальні аутсайтери), – це показник культури і цивілізованості суспільства.